

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

Кафедра екології, збалансованого природокористування
та захисту довкілля

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

професор _____ Самойлік М.С.

“2” вересня 2019р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сучасні методи відновлення техногенно забруднених територій

освітньо-професійна програма
спеціальність
галузь знань
освітній ступінь
факультет

Екологія
Екологія
10 Природничі науки
Бакалавр
Агротехнологій та екології

Полтава
2019/2020 н.р.

Робоча програма з дисципліни «Сучасні методи відновлення техногенно забруднених територій» для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Екологія спеціальності 101 Екологія.

Мова викладання державна

Розробник: доцент кафедри екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля Колеснікова Л. А., кандидат сільськогосподарських наук.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля

Протокол від « 2 » вересня 2019 року № 1

Схвалено науково-методичною радою спеціальності «Екологія»

Протокол від « 3 » вересня 2019 року № 1

Голова _____ (Тараненко А.О.)

1. Опис навчальної дисципліни

Елементи характеристики	Денна форма навчання 101 ЕКОЛ_бд_2019
Загальна кількість годин	90
Кількість кредитів	3
Місце в індивідуальному плані студента (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова
Рік навчання (курс)	4
Семестр	7
Лекції (годин)	16
Практичні (семінарські) (годин)	14
Самостійна робота (годин) в. т. ч. індивідуальні завдання (вказати вид) (годин)	60
Вид підсумкового контролю	залік

2. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Перелік дисциплін, які передують її вивченню: «Хімія з основами біогеохімії», «Методи вимірювання параметрів навколишнього середовища», «Основи екологічної хімії», «Урбоекологія», «Управління та поводження з відходами», «Екологія ресурсозбереження».

3. Заплановані результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни формування у здобувачів вищої освіти комплексу знань та практичних навичок щодо методики кількісної оцінки техногенних небезпек, їх аналіз та керування ризиками; розробляти кроки щодо попередження негативної дії техногенного характеру.

Основні завдання навчальної дисципліни знати і володіти основними методами екологічних досліджень, сучасними методиками кількісної оцінки для обґрунтування комплексу заходів від техногенних і антропогенних навантажень, спрямованих на збереження екологічної рівноваги та покращення екологічного стану довкілля; формування знань стосовно нормативно-правових документів, що регулюють порядок використання природних ресурсів.

Компетентності

загальні: навички міжособистісної взаємодії;

фахові: здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем; здатність приймати організаційні, природоохоронні та інші рішення, які забезпечують екологічно безпечне функціонування агроєкосистем; здатність щодо

використання системного підходу при розробці заходів щодо зменшення техногенного навантаження на території та здоров'я людей; здатність до виявлення та оцінювання екологічно кризових території та надання рекомендацій щодо їх відновлення.

Програмні результати навчання: виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття; демонструвати навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення; брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля; вміти приймати організаційні, природоохоронні та інші рішення, які забезпечують екологічно безпечне функціонування агроєкосистем; вміти виявляти та оцінювати екологічні ризики та еколого-економічні збитки за забруднення довкілля та розробляти рекомендації щодо зменшення техногенного навантаження на території та здоров'я людей; розробляти системи заходів з виявлення та оцінювання екологічно кризових території та надання рекомендацій щодо їх відновлення.

4. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття про регіони підвищеної екологічної напруги. Потенційно небезпечний об'єкт.

Тема 2. Хіміко-екологічні проблеми атмосфери.

Тема 3. Хіміко-екологічні проблеми гідросфери.

Тема 4. Хіміко-екологічні проблеми літосфери.

Тема 5. Методи захисту атмосфери від викидів шкідливих речовин.

Тема 6. Методи захисту гідросфери від скидів шкідливих речовин.

Тема 7. Методи захисту літосфери від відходів.

Тема 8. Спостереження за радіаційною обстановкою на території України.

5. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
		л	п	с.р.
Тема 1. Поняття про регіони підвищеної екологічної напруги. Потенційно небезпечний об'єкт.	2			12
Тема 2. Хіміко-екологічні проблеми атмосфери.	2	2		
Тема 3. Хіміко-екологічні проблеми гідросфери.	2	2		
Тема 4. Хіміко-екологічні проблеми літосфери.	2	2		12
	38	2	2	

Тема 5. Методи захисту атмосфери від викидів шкідливих речовин.		2	2	
Тема 6. Методи захисту гідросфери від скидів шкідливих речовин.	20	2	2	12
Тема 7. Методи захисту літосфери від відходів.		2	2	12
Тема 8. Спостереження за радіаційною обстановкою на території України.	32	2	2	12
Усього годин	90	16	14	60

5. Теми практичних занять

№ з/п	назва теми	кількість годин
Тема 1. Поняття про регіони підвищеної екологічної напруги. Потенційно небезпечний об'єкт.		
1	<i>Класифікація екологічних паспортів за видами природокористування. Екологічна паспортизація потенційно-небезпечного об'єкта.</i>	2
Тема 2. Хіміко-екологічні проблеми атмосфери.		
2	<i>Розрахунок оптимального об'єму повітря при відборі проб та результатів аналізу.</i>	2
Тема 3. Хіміко-екологічні проблеми гідросфери.		
3	<i>Підготовка проби води для аналізу на вміст шкідливих речовин у водоймах.</i>	2
Тема 4. Хіміко-екологічні проблеми літосфери.		
4	<i>Підготовка середньої проби ґрунту.</i>	2
Тема 5. Методи захисту атмосфери від викидів шкідливих речовин.		
5	<i>Оцінка ступеня забруднення атмосферного повітря відпрацьованими газами н ділянці магістральної вулиці.</i>	2
Тема 6. Методи захисту гідросфери від скидів шкідливих речовин.		
6	<i>Методи очищення стічних вод.</i>	2
Тема 7. Методи захисту літосфери від відходів.		
Тема 8. Спостереження за радіаційною обстановкою на території України.		
7	<i>Основні напрями заходів з підвищення родючості ґрунтів.</i>	2
разом		14

6. Теми самостійної роботи

№ з/п	назва теми	кількість годин
Тема 1. Поняття про регіони підвищеної екологічної напруги. Потенційно небезпечний об'єкт.		
1	<i>Екологічний ризик.</i>	12

Тема 2. Хіміко-екологічні проблеми атмосфери. Тема 3. Хіміко-екологічні проблеми гідросфери. Тема 4. Хіміко-екологічні проблеми літосфери		
2	<i>Заходи по відновленню та охороні ґрунтів міста.</i>	12
Тема 5. Методи захисту атмосфери від викидів шкідливих речовин. Тема 6. Методи захисту гідросфери від скидів шкідливих речовин.		
3	<i>Контроль і нормування викидів.</i>	12
Тема 7. Методи захисту літосфери від відходів. України.		
4	<i>Фізико-хімічні методи обробки та утилізації відходів.</i>	12
Тема 8. Спостереження за радіаційною обстановкою на території		
5	<i>Заходи по охороні приміщень від радіоактивного забруднення.</i>	12
разом		60

7. Індивідуальні завдання

Навчальним планом дисципліни «Сучасні методи відновлення техногенно забруднених територій» навчальним планом не передбачена.

8. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання, форми поточного і підсумкового контролю

Критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним рівня вище межі незадовільного навчання. Одним із обов'язкових елементів освітнього процесу є систематичний поточний контроль оволодіння компетентностями та підсумкова оцінка рівня засвоєння навчального матеріалу і вміння використовувати ці знання на практиці.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання для поточного контролю успішності здобувачів вищої освіти:

виконання вправ на практичних заняттях (1 – 5 балів);

виконання завдань самостійної роботи (1 – 5 балів);

виконання тестових завдань (1 – 40 балів).

Форма проведення підсумкового контролю згідно з робочим та навчальним планом – залік.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Виконання завдань на практичних заняттях

Кількість балів	Критерії оцінювання
5	Здобувачем надана повна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 90% потрібної інформації).

4	Здобувачем надана достатньо повна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями
3	Здобувачем надана неповна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 60% потрібної інформації та незначні помилки)
2-1	Здобувачем надана коротка відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми із суттєвими помилками (менше 30% потрібної інформації)

Виконання завдань самостійної роботи

Кількість балів	Критерії оцінювання
5	Здобувачем надана повна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 90% потрібної інформації).
4	Здобувачем надана достатньо повна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями
3	Здобувачем надана неповна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 60% потрібної інформації та незначні помилки)
2-1	Здобувачем надана коротка відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми із суттєвими помилками (менше 30% потрібної інформації)

Критерії оцінювання тестових завдань

Сума балів (1 бал за кожну правильну відповідь)	Критерії оцінювання
36 – 40	Здобувачем надана відповідь не менше 90% потрібної інформації. Показано всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу.
25 – 35	Здобувачем надана відповідь не менше 75% потрібної інформації. Допущено незначні помилки.
15 – 24	Здобувачем надана відповідь не менше 60% потрібної інформації. Показано досить низький рівень знань теоретичного матеріалу курсу, виявлено труднощі в застосуванні питань теорії.
10 – 14	Здобувачем надана відповідь не менше 30% потрібної інформації. Недостатність знань основного матеріалу курсу.
0 – 9	Відсутність теоретичної і практичної компоненти теми основного матеріалу.

9. Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Назва теми	Види навчальної роботи здобувачів вищої освіти			Разом по темі
	виконання завдань на практичних заняттях	виконання завдань самостійної роботи	виконання тестових завдань	
Тема 1. Поняття про регіони підвищеної екологічної напруги. Потенційно небезпечний об'єкт.		5		25
Тема 2. Хіміко-екологічні проблеми атмосфери.	5			
Тема 3. Хіміко-екологічні проблеми гідросфери.	5			
Тема 4. Хіміко-екологічні проблеми літосфери.	5	5		
Тема 5. Методи захисту атмосфери від викидів шкідливих речовин.	5			15
Тема 6. Методи захисту гідросфери від скидів шкідливих речовин.	5	5		
Тема 7. Методи захисту літосфери від відходів.	5	5		
Тема 8. Спостереження за радіаційною обстановкою на території України.	5	5		10
Виконання тестових завдань				40
Разом	35	25	40	100

10. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Базель Я.Р., Воронич О.Г., Кормош Ж.О. Практичний курс аналітичної хімії. – Луцьк: Вежа. -2004. – 260 с.
2. Городній М.М. Агрохімічний аналіз. Підручник. - 2-ге видання. - К.: Арістей, 2005. - 476 с.
3. Гончарук В. Національна екологічна безпека та екологічна паспортизація водних об'єктів / В. Гончарук, Г. Білявський, М. Ковальов, Г. Рубцов // Вісник НАН України. – 2009. – № 5 – С. 22–29

4. Данилишин Б. М. Наукові основи прогнозування природно-техногенної (екологічної) безпеки : монографія / Б. М. Данилишин, В. В. Ковтун, А. В. Степаненко. – К. : Лекс Дім, 2004. – 551 с.
5. Качинський А. Б. Безпека, загрози і ризик: наукові концепції та математичні методи / А. Б. Качинський. – К.: Ін-т пробл. нац. безпеки, 2004. – 472 с.
6. Методика комплексного радіоекологічного и соціально-економічного изучения сільських районів и господарств на забрудненій території. - К.: МинЧернобыль України. – 1991. - 56 с.
7. Методика агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення / за ред. С. М. Рижука, М. В. Лісового, Д. М. Бенцаровського. – К., 2003. – 64 с.
8. Наукові основи прогнозування природно-техногенної (екологічної) безпеки: монографія / Б.М.Данилишин, В.В.Ковтун, А.В.Степаненко. – К.: Лекс Дім, 2004. – 552 с.
9. Сухарева О.Ю., Базель Я.Р., Сухарев С.М. Лабораторні роботи з курсу “Аналіз природних об’єктів і продуктів харчування”. Частина 1. – Ужгород: Вид-во Ужгородського національного університету, 2005. – 52 с.
10. Сухарев С.М., Чундак С.Ю., Сухарева О.Ю. Техноекологія та охорона навколишнього середовища: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів: “Новий Світ-2000”, 2004. – 256 с.
11. Соколик Г.А. Основы радиоекологии и безопасной жизнедеятельности. – Минск: Тонпик, 2008. – 366 с.
11. Чундак С.Ю., Балог Й.С., Базель Я.Р., Задорожна Є.М., Студеняк Я.І., Воронич О.Г., Кормош Ж.О. Методичний посібник до лабораторного практикуму з курсу “Фізико-хімічні методи аналізу”. – Ужгород: Ужгородський держуніверситет, 1999. - 73с.

Допоміжні:

12. Гродзинський. Радіобіологія. К.: Либідь, 2001. - 240 с.
13. Рідей Н. М. Екологічна оцінка агробіоценозів: теорія, методика, практика / Н. М. Рідей, В. П. Строкаль, Ю. В. Рибалко. – Херсон: Видавництво Олді-плюс, 2011. – 568 с.
14. Основи екології та охорона навколишнього природного середовища. Навчальний посібник/За ред. Джигиря В. С. - Львів, 1999, 238 с.
15. Солуха Б. В., Фукс Г. Б. Міська екологія. – К.: КНУБА, 2004. – 338 с.
16. Солуха Б. В., Фукс Г. Б. Міська екологія. -К.: КНУБА, 2004. -338 с.
- Шикуча М.К. Охорона ґрунтів: Навч. Посіб. – К.: Т-во «Знання», 2000. – 552с.
17. Щербань М.И. Микроклиматология. -К.: Вища школа., 1985. - 240 с.

Інформаційні ресурси:

1. ГОСТ 17.0.0.04-90 (спеціалізований ГОСТ). Система стандартів в галузі охорони природи і поліпшення використання природних ресурсів. Екологічний паспорт рекреаційних установ // Электронный ресурс, 2008.
2. ГОСТ – 17.0.0.04 – 90 “Екологічний паспорт промислового підприємства” від 30.01.90 р. № 4-НТК // Электронный ресурс, 2008.

3. ГОСТ Р 513799 – 99. Энергосбережение. Энергетический паспорт промышленного потребителя топливно-энергетических ресурсов // Электронный ресурс, 2008.
4. Перелік документів щодо поводження з відходами, які повинні бути на підприємстві: України (Електронний ресурс) / Режим доступу: URL: <http://env.teset.sumdu.edu.ua/uk/povodzhennya-z-promislovimi-vidxodami>
5. ГКД 34.020305-2002 «Викиди забруднювальних речовин від енергетичних установок». - Київ: КВЦ 2002. - 40с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=51507
6. Методика розрахунку викидів забруднюючих речовин та парникових газів у повітря від транспортних засобів №452, за кількістю використаного палива, затверджена 13.11.2008 року. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_3a/pg_gmcywc/index.htm
7. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25.06.1991р. №1264-ХІІ. <http://rada.gov.ua/>
8. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017р. №2059- VIII. <http://rada.gov.ua/>
12. Закон України „Про регулювання містобудівної діяльності” від 17.02.2011р. №3038-УІ. <http://rada.gov.ua/>
13. Закон України "Про забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення" від 24.02.1994р. № 4004-ХІІ. <http://rada.gov.ua/>
14. Закон України "Про охорону атмосферного повітря" 16.10.1992р. №2707- ХІІ. <http://rada.gov.ua/>
15. Земельний кодекс України. 25.10.2001р. №2768-ІІІ. <http://rada.gov.ua/>
16. Водний кодекс України від 6.06.1995р. №213/95-ВР. <http://rada.gov.ua/>
17. Лісовий кодекс від 21.01.1994р. №3852-ХІІ. <http://rada.gov.ua/>
18. Кодекс України про надра 27.11.1994р. №1025-ІУ/ <http://rada.gov.ua/>
19. Постанова КМУ від 28.08.2013р. №808 «Про затвердження переліку видів діяльності та об’єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку». <http://rada.gov.ua/>